VPLIV OKOLJA NA RAZVOJ NADARJENEGA OTROKA

MAG. MATEJA MEŠKO

1.VPLIV OKOLJA NA OTROKOV RAZVOJ

Noben otrok ni otok zase. Prirojena genialnost se polno izrazi v socialnem okolju, ki nanjo močno vpliva, bodisi v pozitivnem bodisi v negativnem smislu. (Armstrong, 1999)

Otroci so genetsko edinstveni, njihov IQ ima močno dedno osnovo. Inteligentnost je večplastna in presega to ozko oceno, ki jo nudijo IQ-testi.

Z diagnostičnega vidika je problematika dednosti in okolja irelevantna – ne poznamo nobene zanesljive metode, s katero bi lahko ocenili komponenti v posameznem primeru.

Vloga dednosti in okolja:
Novejše raziskave iz osemdesetih let nakazujejo, da igra interakcijski dejavnik mnogo pomembnejšo vlogo, kot so sodili doslej.

Inteligentnost = Dednost x Okolje x (Interakcija Dednost x Okolje)

Razvoj otroka je močno odvisen od:

- ekoloških zmogljivosti,
- predvsem od senzibilnosti socialne komunikacije otroka ter od njegove sposobnosti reagiranja, vedoželjnosti, zvedavosti (Urban, 1992).

Osnovni pogoj za osvobajanje in razvoj nadarjenosti je ugodna socialna klima, ki zajema:

- možnost masovnega pridobivanja širokega splošnega znanja,
- raznolikost kulturnega življenja,
- vrednotenje nadarjenosti v družbi, njenega pomena za nadarjenega posameznika in družbo,
- spodbujanje raznovrstnih in originalnih pristopov pri reševanju različnih teoretičnih in praktičnih problemov,
- odpiranje različnih možnosti na področjih, kjer prihaja do izraza ustvarjalnost; različne vrste umetnosti, tehnične in druge vrste nadarjenosti,
- svobodo pri izbiri medijev, s katerimi se lahko nadarjeni dokazuje. (Đorđević, 1979, povz. po Blažič, 1994)

1.1. VPLIV OKOLJA NA SPOSOBNOSTI

Okolje:
- intelektualno spodbudno,
- intelektualno nespodbudno.

Razlike:
- v vrednotenju izobraževanja, ambicioznosti, aspiracijah, spodbudah, zahtevah…,
- v sociološkem vidiku (,ki vključuje poklic in izobrazbo staršev, socialno-ekonomski položaj družine, popolnost oz. nepopolnost družine, število otrok, stanovanjske razmere, bogastvo medijev, raznovrstnost kulturnega življenja, družinsko vzgojo, njen vzgojni stil, odnos staršev do otrok, nadzor in usmerjanje…),
- v ekološkem vidiku (bogastvo predmetov, igrač, knjig, revij…),
- v psihološkem vidiku (emocionalno trdnost ter kvaliteto in intenzivnost čustvenih odnosov na relaciji otrok - mati - okolje…) (Blažič, 1994).

Intelektualno nespodbudno okolje (negativni vplivi):
- gmotna stiska staršev, drug jezik, psihične obremenitve (smrt, razveza staršev, učne motnje, strah pred neuspehom, izolacija, zavist sošolcev)…

V ugodnih okoliščinah zgornjo mejo inteligence določa prirojena dispozicija, v neugodnih okoliščinah zgornjo mejo določa okolje (Blažič, 1994).

Wolf (1963, povz. po Bloom, 1966) navaja naslednje spremenljivke, ki vplivajo na intelektualni razvoj posameznika:

1. Pritisk na motivacijo dosežka
2. Pritisk na jezikovni razvoj
3. Možnosti za splošno učenje

Splošne značilnosti delovanja okolja na sposobnosti (Bloom, 1966):

- dvig sposobnosti, ki ga posreduje okolje, je omejen, kar pomeni, da se lahko sposobnosti dvignejo za 20 IQ-točk, v ekstremnih primerih za 30-40 IQ-točk;
- vpliv na sposobnosti ima le dolgotrajno delovanje, kratkotrajen vpliv nima pravega učinka;
- faktorji se ne seštevajo med seboj; dva pomembna učinka imata enak vpliv kot trije ali štirje učinki;
- okolje deluje kot spremenljivka praga. Največ sprememb se doseže na dnu lestvice, obstaja pa tudi meja, nad katero okolje nima vpliva;
- okolje ima tudi različen vpliv v različnih razvojnih stadijih. Sposobnosti se razvijejo pri različni starosti.

1.2. VPLIV OKOLJA NA KREATIVNOST

Avtorji, ki so proučevali različne vidike vpliva družine na razvoj kreativnosti, so bili Weisberg, Springer, Getzels, Jackson, Jaušovec …

Ukvarjali so se z vprašanjem, na kakšen način pospešujejo in zavirajo inteligenco ter visoko kreativnost vplivi družinskih članov.

Rogers (1959, povz. po Grobel, 1991) tako razmišlja o glavnem izvoru kreativnosti:

" Samostojno aktualiziranje človeških sposobnosti leži v uresničitvi lastnih možnosti."

" Varnost in svoboda sta nujni obliki, ki omogočata ustvarjalnost oz. kreativnost."

" Otroka je potrebno sprejeti v njegovi brezpogojni dragocenosti, ustvariti vzdušje oz. klimo, v kateri niso porajane zunanje kategorije in v kateri jemljemo otroka v popolni empatiji…"

Starši s takšnim predpostavljenim načinom mišljenja zaupajo v osebnost otroka, ga podpirajo ter spodbujajo njegov razvoj.

Kreativnost ali ustvarjalnost je pomembna pri vsaki osebi, ne samo nadarjeni.

Nova, inovativna odkritja, veselje do lepote, odkrivanje novih možnosti… so v veliki meri znaki kreativnega mišljenja in prav te sposobnosti naj bi se podpirale v procesu vzgoje (Cropley, 1997).

1.3. VPLIV OKOLJA NA MOTIVACIJO

Človeka lahko motivirajo zunanje in notranje spodbude.

Zunanja motivacija (dejavniki) - osebe, dogajanja ali pojavi, ki se jim skuša posameznik približati ali umakniti.

Motivi ne izhajajo iz organizma, ampak jih povzroči zunanji dejavnik (učenje zaradi nagrade).

Notranja motivacija - predstavlja primarno potrebo za doseganje znanja in veščin.

Gre za aktivnost posameznika zaradi njegove radovednosti, ki predstavlja stalen nemir človekovega duha, težnjo za odkrivanjem novega.

Storilnostna motivacija - gre za željo, da bi dosegli nekaj zahtevnega in težavnega, nekaj nadpovprečnega; da bi dosegli več kot drugi (Musek in Pečjak, 2001).

(vpliv družinske vzgoje)

Želja za znanjem je največji motiv za učenje.

Socialno okolje vpliva na to, da se v otroku sprožajo pomembni mehanizmi motivacije za izobraževanje - posnemanje, tekmovalnost, identifikacija.

Ti mehanizmi omogočajo, da otrok črpa svoje sposobnosti.

Družina vpliva na razvoj otrokove motivacije - omogoča ali zavira otrokovo vedoželjnost, željo po odkrivanju in raziskovanju novega

(prepovedi, kazni, nagrade, spodbude).

ZAKLJUČKI

Ob zaključku se nam porajajo številne misli o razsežnosti uma in vplivu nanj, do vprašanj:

- kako uspešna je družina, šola…
- o vplivu dejavnikov širšega socialnega okolja…
- o spletu številnih dejavnikov, ki vplivajo na posameznika, ga gradijo in razvijajo…

Vsi otroci imajo potrebo po tem, da se čutijo ljubljene in varne ter da ljubijo druge.

Ko so te potrebe zadovoljene, ima otrok motivacijo, da lahko nadaljuje z izpolnjevanjem višjih potreb, to pa pomeni potrebo po tem, da izživi svoj edinstveni potencial, da nekaj ve in razume.

Pomeni tudi potrebo po lepoti in redu, kar ga vodi k samouresničevanju. Samouresničevanje pomeni popoln razvoj otrokovih sposobnosti in darov (Maslow, povz. po George, 1997).

Nadarjeni otroci naj bi bili srečni kot ljudje – v smislu humanistične vizije samouresničitve.